

Eksamensoppgave - JUS100

Oppgave 1

I denne oppgaven skal jeg forklare hvordan man går fram for å bestemme det rettslige innholdet av uklare begreper i lovtekst, og gjøre rede for hva antitetisk tolkning og utvidende tolkning av lovtekst er.

Lovteksten skal i utgangspunktet forstås etter normal språkforståelse. Den skal være skrevet generelt, for å dekke bredt og dersom det skulle oppstå samfunnsendrede forhold. Noen ganger er det slik at det rettslige innholdet kan inneholde uklare begreper. Det kan for eksempel være tvetydige ord, eller vage setninger og ord. Rettsanvenderen kan ta i bruk flere rettskildefaktorer for å komme frem til det rette meningsinnholdet i lovteksten. Noen av de ulike rettskildefaktorene vi har er: lovteksten, forarbeider, rettspraksis, juridisk teori, reelle hensyn og andre myndigheters praksis. Det er de tre første som er "viktigst".

Når rettsanvenderen tar i bruk en rettskildefaktor er det viktig å ta betraktning de tre prinsippene. De tre prinsippene er relevansprinsippet, slutningsprinsippet og vektspørsmålsprinsippet. Relevansprinsippet gjelder hvilken rettskilde man tar i bruk. Det er viktig å ta i bruk en som er gyldig for saken man ser på. Slutningsprinsippet sier noe om hva som er viktig å ta ut av rettskilden man har valgt. Hvilke hensyn eller formål gjelder det. Til slutt er det også viktig å se på vektspørsmålet. Hva vektlegges mest, og hva har høyere rang. Vi kan her trekke inn Lex Superior prinsippet, som sier at lover av høyere rang går foran de av lavere rang. Trinnhøydeteorien hevder at Grunnloven er øverst, deretter kommer vanlige/alminnelige lover og under der kommer forarbeider. Dette prinsippet fungerer som en harmoneringsnorm, dersom lover skulle komme i strid med hverandre. Det er viktig at det finnes regler for tolkning.

Vi skal se litt nærmere på de ulike rettskildefaktorene. Lovteksten er den første rettskilden man skal se på. Som vi så i Lex Superior prinsippet veier altså Grunnloven tyngre enn de vanlige lovene. Dersom det er noen uklarheter kan man ta i bruk en lovarbeider, for å få mer innsikt i formålet med loven. Forarbeidene er den rettskilden som ligger nærmest lovgivningen. Her ligger det et grundig arbeid med for- og motargumenter som rettsanvenderen kan sette seg inn i. Også innenfor forarbeidene er det noe som veier mer enn andre. Innstillingen, komiteen på Stortinget lager til Stortinget veier mest, deretter kommer lovproposisjonen regjeringen/departementet lager til Stortinget og til slutt kommer NOU (Norges Offentlige Utredning). Det blir altså vektlagt etter hvor langt man er kommet i lovprosessen. Om loven er enstemmig går også foran lover som har såvidt fått flertall ved stemming. Forarbeidene er ofte offentlig tilgjengelig, og kan være svært nyttige. Rettspraksis er også mye brukt. Her kan man se på tidligere dommer. Formålet er å komme frem til et mer rettferdig resultat, og effektivisere slik at man kanskje ikke trenger å gjenta og ta opp saker til Høyesterett. Innen rettspraksis er det flere vektlegginger. Nyere dommer teller mer enn eldre. Dette kan være på grunn av samfunnsendrede forhold. Høyesterett er den øverste instansen, og teller mer enn lagmannsretten. Lagmannsretten teller mer enn tingretten. I tillegg er det slik at innen Høyesteretten, teller Plenum mer enn Storkammer, som teller mer enn en vanlig høyesterettsdom. Dette er på grunn av at i Plenum sitter det 19 høyesterettsdommere, i Storkammer 11 dommere, mens i en vanlig sitter det 5 dommere.

Jeg vil også kort nevne at Norge har inngått en rekke internasjonale avtaler. Et eksempel er EØS-avtalen. Da Norge får lov til å være med på EU sitt marked, og drive med fri flyt av varer og tjenester, må Norge innrette seg etter EU sin lovgivning. EUs-direktiver må implementeres i norsk lov. Disse direktivene gjelder foran alminnelig norsk lov. Dersom det skulle være uklarheter i EUs direktiver, for den norske rettsanvenderen kan man se på eldre lover i EU, eller ta bruk EU sin fortale. Denne er ikke like offentlig som de norske forarbeidene for oss. Dersom det fortsatt er uklare begreper kan man ta i bruk rettspraksis, og se på EU-domstolen eller EFTA-domstolen sin tidligere dom av en lik sak.

Jeg skal kort gjøre rede for antitetisk tolkning og utvidende tolkning. Etter man har kommet frem til et resultat, kan man kategorisere tolkningen man har brukt. Antitetisk tolkning og utvidende tolkning er blant disse. De andre vi har er analogisk tolkning og innskrende

tolkning. Antitetisk tolkning er at man tolker loven på ordet, men motsatt. Man holder seg altså til ordlyden i lovteksten. Det er to tolkningsalternativer. Et eksempel på dette er dersom det står i lovteksten at en person som er under 18 år ikke er myndig, betyr det at personer som er over 18 år er myndig. Utvidende tolkning vil si at man legger til noe i lovteksten, som går utenfor den normale språkforståelsen. Man må likevel holde seg innenfor lovens rammer. Et eksempel på dette er elvebåtsaken, der "båter" ble tolket som "skip", ved fyllekjøring til sjøs.

For å konkludere dette; kan man når man går fram for å bestemme det rettslige innholdet av uklare begreper i lovteksten, ta i bruk de ulike rettskildedefaktorene for å komme frem til det rette meningsinnholdet i loven. Det er viktig å huske på de 3 prinsippene. Antitetisk - og utvidende tolkning blir brukt for å kategorisere tolkningen man har brukt av uklare begreper i lovteksten.

Oppgave 2

Jeg skal gjøre rede for menneskerettighetenes stilling i norsk rettsystem i dag, og forklare kort historikken bak dette.

Menneskerettighetene er et eget rettsområde, og inneholder en rekke internasjonale konvensjoner, i regi av blant annet FN og EU. Folkeretten er avtaler mellom stater, eller store internasjonale organisasjoner og stater. I folkeretten blir ikke individene direkte berørt, men vi kan likevel si at en del av avtalene får betydning for individene. Statene er forpliktet til å følge avtalene de har inngått.

Etter andre verdenskrig, i kjølvannet av Nürnbergprosessen, vokste det frem et sterkt ønske om nettopp individets rettigheter. Det var store diskusjoner om hva slags styre de ulike statene skulle ha, og hva slags rettigheter individene burde ha, for å forhindre at det samme skjedde igjen. 10. desember 1948 ble menneskerettighetserklæringen utarbeidet. I 1949 ble Europarådet dannet, i regi av flere land i Europa, blant annet Norge. I 1950 samlet Europarådet seg, og utviklet den europeiske menneskerettighetskonvensjonen(EMK). I 1966 kom FN-konvensjonene, som skulle sikre økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Samme dag kom også FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter med tilleggsprotokoller. Det tok litt lenger tid for FN og utarbeide sin konvensjon, da det tok lengre tid å samle alle landene. I 1989 kom FNs konvensjon om barnets rettigheter, og i 1979 skulle all form for kvinnediskriminering bli avskaffet.

Menneskerettighetene kom ikke inn i norsk lov før i 1999. Mange stiller spørsmålet om hvorfor det kom så sent? Det ble repsekert i praksis, men stod ikke i lovboken. I 1999 kom det altså inn i lovboken, under § 110, hvor myndighetene skulle sikre menneskerettighetene. Denne paragrafen ble senere erstattet av §92. Menneskerettighetene stod nå altså i norsk lov, men senere var det flere som hevdet at menneskerettighetene burde bli stående i vår Grunnlov, som er av høyeste rang. Norge hadde vært svært konservative i forhold til å endre på noe i Grunnloven. I 2014 hadde Grunnloven 200-års jubileum. Da var det overensstemmelse for visse endringer. Det ble blant annet flytting av paragrafer og vi fikk en egen Grunnlov på nynorsk. Grunnloven ble revidert, men det meste ble beholdt. En stor endring var at menneskerettighetene fikk en egen plass i Grunnloven. Dette viser viktigheten av dette rettsområdet, da det må være et stort flertall for endring av Grunnloven.

EMK står i særstilling i det norske rettssystemet. Ved strid mellom lover, skal EMK gå foran annen norsk alminnelig lov. Menneskerettighetene har som sagt fått en egen plass i Grunnloven. I § 2 fremkommer det at "[...] Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettstaten og menneskerettighetene". I tillegg er det flere steder i Grunnloven og i de vanlige lovene som skal sikre individets rettigheter, og en viss frihet. Vi finner gode eksempler blant annet i Grunnloven § 93 og § 94, som handler om at alle mennesker har "rett til liv", eller at ingen skal "berøves friheten fra". Videre kan utgangspunktet for menneskerettighetene tas i menneskerettighetsloven av 21.mai 1999 nr. 30.

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen(EMD) ble også utviklet som en garanti for at landene fulgte EMK. Det er viktig at man

kan anke ved Høyesteretten og gå til EMD, dersom visse rettigheter skulle bli krenket. Dom vedtatt ved EMD, skal gjelde i den norske retten. Noe som kan virke overraskende er at Norge har brutt EMK. EMD er altså overnasjonal domstol. Til nå har vi sett at folkeretten er avtalen mellom statene, mens det nasjonale rettsystemet er forholdet mellom borgerne og staten. Jeg vil kort nevne presumsjonsprinsippet som definerer forholdet mellom folkeretten og nasjonale rettsystemet. Dette prinsippet tar for seg at det er viktig at den norske retten innretter seg etter folkeretten. Den nasjonale retten må altså ikke gå i strid med folkeretten, som er lover/en avtale, vi har forpliktet oss til å følge.

Vi skal se på noen eksempler. Tidligere var det tillatt i norsk rett å drive med dobbeltforfølgelse. Det betyr at det var lov å straffe en person flere ganger for samme handling, dersom man begrunnet med ulikt rettslig innhold. Et eksempel er at en som råkjørte, kunne først bli fengseldømt av domstolen, og senere bli bøtlagt av politiet for samme handling. Dette er i dag fjernet, og menneskerettigheten passer på slik at vi ikke kan bli straffet dobbelt for samme handling. Barneverntjenesten har også kommet i konflikt med dette rettsområdet. Barnevernsaker kan være kompliserte å avgjøre, hvor skjønnsvurdering gir barnevernet frihet til å velge enten, eller.

Menneskerettighetenes formål er å verne mindretallets rettigheter. Dette kan skape problemer i det norske retten, dersom det er strid mellom to eller flere minoritetsgrupper. I tillegg kan vi se på at ytringsfrihet går under menneskerettighetene, som er viktig for demokratiet. Et spørsmål er om alle skal få lov til å ytre akkurat det de mener. Dette kan skape store problemer, da vi er et land som består av mange ulike kulturer og mennesker med ulike bakgrunner. Det er derfor viktig at det finner visse grenser for ytringsfriheten.

Ut ifra dette ser vi at menneskerettighetene står i en særstilling i det norske rettsystemet i dag. Samtidig står det i en vanskelig posisjon, dersom minoritetsgrupper skulle komme i strid med hverandre, samt hvor grensen skal gå.

Oppgave 3

Vi skal ta for oss om Lars har brutt loven, ved å plukke og ta med seg multer. Utgangspunktet for denne drøftelsen vil bli tatt i friluftsløven av 28. juni 1957 nr.16.

Det første vilkåret vi må avgjøre er om Lars og Synnøve befinner seg i innmark eller utmark. Hva som forstås med innmark og utmark fremkommer av § 1 a. Her blir innmark definert som "gårds plass, hustomt, dyrket mark, engslått og kulturbeite samt liknende område hvor allmennhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrengsel for eier eller bruker". Beskrivelsene i faktum tyder på at Synnøve og Lars er på en tur opp mot fjellet som går gjennom; en bjørkeskog, deretter lyng og stein og ved en myr ved siden av Tinetjernet. Da ingenting av dette stemmer overrens med lovens beskrivelse av innmark, betyr det at Synnøve og Lars befinner seg i utmark. Vilkaaret er oppfylt.

Det neste vilkåret vi skal ta for oss er om Lars kan plukke med seg multene og om han er til utilbørlig fortrengsel. I § 5 første ledd står det at: "Under ferdsel i utmark kan allmennheten høste ville nøtter som skal spises på stedet og plukke og ta med seg ville blomster, planter, bær og vill sopp, [...], når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet". Synnøve og Lars er "enhver" og går under det av loven som beskrives som "allmennheten". Det er allerede slått fast at Synnøve og Lars befinner seg i utmark. Multer går under "bær", som Lars plukker med seg ca. en liter av i en pose, som han tar med seg. Synnøve og Lars er på en skogstur og tar varsomt med seg bærene. Det blir ikke opplyst om at de er til utilbørlig fortrengsel, eller ødelegger plantene. Lars kan lovlig plukke med seg multene, da det skjer hensynsfullt. Vilkaaret er oppfylt.

Det neste vilkåret vi skal se på er om Lars og Synnøve befinner seg i muldebærland. I § 5 andre ledd blir det skrevet at: "For multer på muldebærland i Nordland, Troms og Finnmark gjelder første ledd bare når eier eller bruker ikke har nedlagt uttrykkelig forbud mot

plukking. Uavhengig av et slik uttrykkelig forbud kan allmennheten alltid plukke multer som spises på stedet". I faktum blir det opplyst om at Ola viser til Høyesteretts dom Rt.1968 s. 24, der "muldebærland" blir omfattet som "enhver forekomst av multeplanter uansett voksestedet, forutsatt at den dekker et område av noen størrelser og har en viss rik rikholdighet slik at utnyttelsen har økonomisk verdi for grunneieren". I saken tyder det på at det er en relativ stor størrelse på området hvor multene vokser, da de står tett. Videre blir multene brukt i multekremvaflene, som Ola selger. Ola satser på turismen, og jeg vil derfor si at utnyttelsen av multene har en økonomisk verdi for Ola. Vilåret om muldebærland er oppfylt.

Vi må videre tydeliggjøre Ola sitt eierskap av gården. Det ble slått fast i Høyesterettsdommen at den "økonomiske verdien" skulle gjelde for "grunneier". Det ble oppgitt i faktum at Ola var den som drev driften i av gården, men leide eiendomenn av fetteren sin. Dette gjør dermed ikke Ola til grunneier.

Vi må se om Lars befinner seg innenfor landområdene av lovens grenser. I § 5 andre ledd, stod det at plukking av multer i "Finnmark, Troms eller Finnmark" kunne skape problemer. I sakens opplysninger sies det at Lars dro til Tindøysundet, et par mil fra Tromsø. Da Tromsø ligger i et av de oppgitt fylkene, og Lars befinner seg to mil fra Tromsø, legger jeg til grunn at han befinner seg innenfor lovens grenser. Vilåret er oppfylt.

Det siste vilåret vi må avgjøre er om Ola har satt opp et "uttrykkelig forbud" mot plukking av multer. Det er allerede slått fast at de uansett kunne spise multene på stedet, men i sakens opplysninger er det beskrevet at Lars tok med seg multene i sekken sin. Dermed må vi se på skiltet Ola har satt opp, hvor det står: "Her vokser Økogårdens kremvaffelmulter - unn deg en skikkelig godbit i kiosken vår". Skiltet er en "markedsføring" for multekremvaflene til Ola, og oppgir "ingen uttrykkelig forbud" mot plukking eller at man kan ta med seg multer. Dersom Ola ikke ønsket at noen skulle plukke med seg multer, måtte det stått helt klart på skiltet at det var forbudt. Med dette ser vi at Ola ikke har satt opp noe uttrykkelig forbud mot plukking av bærene, og Lars kan derfor plukke med seg bærene.

Da lovteksten er klar og tydelig i hva som er tillatt og ikke i denne saken, er det lovteksten som har høyere rang enn rettspraksisen og forarbeidene Ola viser til.

Lars har ikke brutt loven.